

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

תוכן עניינים

- א. הוי מתפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו¹
- ב. כיון שהיה בידם למחות ולא מיחו הוו להו כצדיקים שאינן גמורים.....²
- ג. לא ליצלי איניש צלותא דמוספי בתלת שעי קמיתא דיומא ביומא קמא דריש שתא ביחיד ... דצבור נפישא זכותיה ... דיחיד דצפרא ... דאיכא צבורא דקא מצלו לא קא מדחי⁴

דף ד.

א. הוי מתפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו

בשבת אחר¹ ההפטרה נהגו לומר יקום פורקן ומי שבירך, וברכה למלכות² "הנותן תשועה למלכים" כו' שאלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו³, ומברך למלך המושל במחוז ההוא⁴. כיון שאנו עומדים תחת

¹ באבודרהם בסוף סדר שחרית של חול וז"ל, ונהגו לברך את המלך והמדינה ולהתפלל לה' שיעזרהו ויאמצהו על אויביו. שכן כתוב, ודרשו את שלום העיר אשר הגלית אתכם שמה והתפללו בעדה אל ה', כי בשלומה יהיה לכם שלום וכו'. מג"א רפד וערוה"ש רפד טו

² ועיין כתב עת: קול התורה סד, תשס"ח, קעו – קפא בחיוב להתפלל בשלומה של מלכות מחבר: הרב ישראל פרידמן

³ מאירי בסוגייתנו וכתב בלשון חייב.

⁴ לדוד אמת לחיד"א סימן כה אולם עיין כנסת הגדולה הגהות בית יוסף אורח חיים סימן רפד אות ה נהגו לומר הנותן תשועה למלכים וכו', שהיא ברכה למלך המולך. ומנהג זה נשאר אצלנו מזמן בית שני, כמו שכתוב בספר מאור עינים לחכם רבי עזריא מן האדומים בחלק הג' המתואר אמרי בינה פרק נ"ה. וכתב שם, שבגלות החל הזה אין לנו להתפלל להצלחת מלכות על מלכות אחר, אלא כנגד המלכויות כולם. ע"כ. והמסתכל בנוסח שלנו יראה שאעפ"י שהוא נוסח פרטי על המלך המולך עלינו, אין כאן שום תפלה שיגבר על אויביו, אלא שיגדלוהו וירוממוהו, וזה אפשר בהניח לו מסביב. ולפי זה, מה שאומרים קצת חזנים יתן ה' את כל אויביו נגפים לפניו, לא יפה הם עושים, עם שאפשר לומר שאין הכונה שמלך אחר יהיה נגף לפניו אלא אויביו ממלכותו. ועיין תויו"ט אבות ג משנה ב "מלכות, הוא המלך עם שריו ויועציו המנהיגים מלכותו ועושים משפט בארץ ולפיכך לא אמר בשלום המלך", ובתפארת ישראל שם אולם לא קאמר בשלום המלך, מדיש מדינות שהמנהיגים רבים, כהוקנים שברומי בימים הקדמונים, וכמדינת [שווייץ] בזמנינו, או משום שר' חנינא חי סמוך לזמן החורבן, ואז הושיב הקיסר נצב מלך [פיצעקעניג] בא"י, והוא השליט בארץ, והשם מלכות כולל

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

רשותו וממשלתו צריכין אנו להתפלל עליו כי בשלומו יהיה לנו שלום, וכן היא מצות עשה מדברי קבלה שכן כתיב בירמיה (פרק כט פסוק ז) וְדַרְשׁוּ אֶת שְׁלוֹם הָעִיר אֲשֶׁר וגו' כי בשלומה יהי לכם שלום ויענו כל העם אמן. ומה שמתפללים בנוסח תפילה זו ויפיל שונאיו היינו שיפיל שונאיו שיש לו במדינתו תחתיו.⁵

ב. כיון שהיה בידם למחות ולא מיחו הווי להו כצדיקים שאינן גמורים

כבר התבאר במסכת שבת דף נד: ובסנהדרין דף כז: ובשבועות דף לט: שהייב⁶ אדם למחות בעוברי עבירה, שנאמר (ויקרא יט פסוק יז) הוֹכֵחַ תוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֶטְא וְכָל מִי שֶׁאֵינוֹ מוֹחֵה, ובידו למחות, נתפס באותו עון. ונאמר (שם כו פסוק לו) וְכָשְׁלוּ אִישׁ בְּאָחִיו אִישׁ בְּעוֹן אַחִיו מִלֵּמַד שְׂכוּלָן עֲרִבִים זֶה בִּזְה כִּשְׁהִיָּה בִידֵם לִמְחוֹת וְלֹא מִיָּחוּ.⁷

ומכל מקום אין אדם חייב להוציא ממונו על זה. ולכן נהגו להקל מלמחות בעוברי עבירה, שיש לחוש שיהיו עומדין על גופנו ומאודנו.⁸

מכאן שחובה על כל אחד ואחד, מי שיראת ד' נגע בלבבו, להוכיח ולהזהיר על קיום המצוות⁹ והימנעות מעבירות, כל אחד לפי מתיקות לשונו ולפי

גם זאת ההנהגה ולכן הזהיר על זה, משום שבשלום המנהיג תלוי הצלחת כל אדם, כמו שיעץ ריב"ז בזמן החורבן (בגמ' נ"ו א'), ולא לבד מלכות, אלא גם כל מנהיג בעירו ועדתו נקרא בשם מלך והוא מתפלל בשלום כדי שיהיה להם מנוח לפקח על טובת הכלל, ומה"ט עושין מי שברך בכל שבת לפר"ץ ומלך.⁵ דבכל העולם יש יהודים, ואם יתגרה מלך אחד עם מלך אחר ויתפללו היהודים שבמלכות זה שיפיל שונאו, דהיינו מלך המתגרה בו יפול תחתיו, והא תחת המלך המתגרה בו יש ג"כ יהודים וגם הם מתפללים על מלכות שלהם ויפיל שונאיו תחתיו, א"כ על כרחך תפלת אחד מהם הוא תפלת שוא. אלא על כרחך כל קהל מתפלל שיפיל שונאיו שיש לו במדינתו תחתיו.

⁶ רמ"א יו"ד שלד מח

⁷ כמבואר כאן

⁸ גדולה מזאת כתוב בדרישה בשם מהרמ"ץ דמהר"מ כתב דבזמן הזה שהנדויין מקולקלין אין מנדין כל מי שראוי לגדות אף בעבירות גדולות דאפילו בשורת הדין לא החמירו חכמים פן ימנעו מלעשות תשובה כל שכן שבדורינו שנבלים מביישים את האדם על ככה ולפעמים אין האדם מושל ברוחו ויבא לידי שפיכות דמים. מ"ז שם כג

⁹ עיין חפ"ץ חיים אגרות ומאמרים סי' י

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

יכולתו בצורה הנעימה והמתקבלת, כי בודאי יהיו נתבעים מדוע לא הוכיחו אותם. ומי שאינו עושה כן נתפס על עונם. וד' יזכנו לשוב בתשובה שלמה ונזכה לישועות ונחמות.

וכשיודעין שהוא אסור¹⁰ ועוברין במזיד צריך להוכיחם, אף כשברור לו שלא יקבלום ונהי דמי שאינו מוכיח אינו נענש עבור חטאם כיון שברור לו שלא יקבלום מ"מ מצוה להוכיחם.

ונצטוינו עוד¹¹ ללמדו תוכחת מוסר, במה שנאמר (שם) וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֲטָא¹², שיהיה עליך אשם כאשר יחטא ולא הוכחת אותו, שלא תקבל אתה עונש בחטא שלו ואחרי כן צוה שתאהוב אותו והנה השונא את רעהו עובר בלאו, והאזהב לו מקיים עשה.

וכן נצטוינו¹³ בזה שלא נימנע מלהוכיח מחמת חשש שמא ישנאנו מקבל התוכחה¹⁴, ולזה אמר וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֲטָא פירוש שלא יחשדם בחטא זה של שנאה אלא יחזיקם בכשרות, ואמר לשון יחיד, לשלול החשד אפילו מיחיד שיחזיק כל איש ישראל שלא ישנאו בשער מוכיח, ובזה יוכיח ויחזור ויוכיח עד שיקבלו מוסרו.

דף ד:

¹⁰ מ"ב תקה ה

¹¹ רמב"ן עה"ת שם

¹² וכל' הרמב"ן שם "מצוה אחרת" וכו' "ולזה יטה לשון אונקלוס שאמר, ולא תקבל על דיליה חובא" וכ"ה באור החיים שם "ואומרו ולא תשא עליו חטא – פירוש שלא ימנע ממנו התוכחות, שבזה ישאר במשא חטאו ולא ישוב אל ה', הא למדת שאם לא הוכיחו בטל עשה דהוכח, ולא תעשה של ולא תשא": וכן בכלי יקר שם "ולפי שנאמר ולא תשא עליו חטא מכלל שאם לא תוכיחו אז יהיה חטאו נשוא עליך וזה לפי שכל ישראל ערבים זה בעד זה, והמלוה לחבירו ונותן לו ערב בזמן שהערב רואה שהלוה מפזר ממונו הוא מוכיחו מיראת הערבות פן יצטרך לשלם בעבורו, כך הערבות של כל ישראל גורם התוכחה ואם אינו מקבלה אזי נקי הוא ממנו כי אין שורת הדין נותן שיסבול אחד בעד חבירו שאינו ברשותו, אך בדבר זה לבד נעשו ישראל ערבים שבזמן שיש בידו למחות ואינו מוחה אז דין הוא שיתפס בעבורו וישא עליו חטאו אם לא יוכיחו. משל משלו בזה במי שקודם בספינה תחתיו צעקו עליו כל אנשי הספינה מה זו אתה עושה, השיב להם הלא תחתני אני קודם אמרו לו אם יכנסו המים תחתך אז תטבע הספינה מכל וכל. כך אמר איוב לחביריו ואף אם אמנם שניתי אתי תלין משונתי, (איוב י"ט ד') ומה השיבו לו חביריו אם יוסיף על חטאתו פשע בינינו יספוק. (שם ל"ד ל"ז) לכך נאמר ולא תשא עליו חטא"

¹³ אור החיים עה"ת שם

¹⁴ וז"ל שם "עוד ירצה, על דרך אומרם ז"ל (כתובות קה:) האי צורבא מרבנן דסנו ליה בני מאתיה משום דמוכח להו במילי דשמיא, ומעתה יאמר החכם למה לי קנאה, למה לי שנאה ותחרות, עם זרע ישראל, ואחדל מהוכיח, ואהיה אהוב ונחמד לכולן, לזה נתחכם ה' וקודם שציווה להוכיח, צוה לבני ישראל שלא ישנאוהו, ואחר כך צוה להוכיח, שהרי ישראל מזהרים מה' לבל ישנאוהו"

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

**ג. לא ליצלי איניש צלותא דמוספי בתלת שעי קמייתא דיומא
ביומא קמא דריש שתא ביחיד ... דצבור נפישא זכותיה
... דיחיד דצפרא ... דאיכא צבורא דקא מצלו לא קא
מדחי**

יחיד¹⁵ שאין לו אפשרות להתפלל במניין¹⁶, אל יתפלל תפלת מוסף¹⁷ בראש השנה¹⁸ בג' שעות הראשונות על היום, שבאותו הזמן הקדוש ברוך הוא יושב ודן את כל העולם, ויש לחוש שמא ידונו אותו בעת תפלתו ויצא חייב וידחה תפלתו. וכן יזהר היחיד שלא יתקע תקיעת מצוה עד אחר ג' שעות על היום משום דיפקדו בדינו¹⁹.

אבל צבור²⁰ יכולין להתפלל תפלת מוסף ולתקוע תקיעת מצוה, קודם ג' שעות, שאין תפלת צבור נדחית, כי הן אל פפיר ולא ימאס (איוב לו פסוק ה) דנפיש זכותיהו.

¹⁵ שו"ע ונו"כ או"ח תקצא ח

¹⁶ שאם יש לו אפשרות חייב גם אחר ג' שעות להתפלל במנין. מ"ב שם יג

¹⁷ וכי תימא א"כ אפילו תפלת יוצר נמי יחיד לא יתפלל, דשאני יוצר דבאותו זמן הוא זמן תפלה זו בכל ציבור שבעולם, ותתקבל תפלתו אנגבן ולא תדחה, אבל תפלת מוסף זמנה כל היום ויש מקדימין ויש מאחרין, ויש לו לחוש שמא עדיין לא התחיל תפלה זו שום ציבור בעולם, ויותר הוא לבדו ותדחה תפלתו. לשון הלבוש שם ומשמע שאין הולכים רק אחר מקומו אלא צבור של כל העול ועיין מ"ב יד. ובאפיקי מגינים (סימן צ סקכ"ז) כתב שנחשב שמתפלל עם הציבור, רק במניין שהוא באותה העיר שגר בה וכשהוא נמצא בתוך התחום. וכן כתבו במרומי שדה (ברכות דף ז ע"ב) ובקהילות יעקב (ברכות סימן ג) שבסברא אין הדבר תלוי אלא במקומו, שהרי בכל שעה יש ציבור שמתפללים בכל מקום בעולם, והגרשו"א נקט (הליכות שלמה תפילה, פ"ה סי"ח) שצריך לצרף את עצמו למניין מסוים שיודע שמתפללים באותה שעה. ובשער הציון (סקי"ג) כתב שמבואר לפי פירוש זה שאם מתפלל מוסף בזמן שהציבור מתפללים שחרית, אין זה נחשב מתפלל עם הציבור, ועיין במשנ"ב (סימן צ סק"ל) שכתב שאם נמצא בבית הכנסת בזמן שהציבור מתפללים, אף שמתפלל תפילה אחרת ממה שהם מתפללים נחשב מתפלל עם הציבור.

¹⁸ ומה דנקט ר"ה אף דבכל יום הקדוש ברוך הוא דן עולמו בג' שעות ראשונות דשם אינו אלא לפקידה בעלמא לאותו יום, אבל בר"ה הקדוש ברוך הוא דן לכל השנה ולפעמים לשנים רבות. מ"ב שם יד ועיין מג"א בשם רש"י (שם ד"ה מוספי) וכן ביאר בשולחן ערוך הרב (סי"ד). שרק בתפילת מוסף שאומרים מלכיות וזכרונות ושופרות יש חשש שיעיינו בדינו ולא בתפילת שחרית של ר"ה שהיא רק אמירת שבחו של הקדוש ברוך הוא, ולפי זה דברי הגמרא לעניין תפילת שחרית אמורים לגבי תפילת שחרית שבכל השנה שיש בה בקשת צרכים, וגם בה יש לחשוש להתפלל יחידי כיון שהקב"ה דן בכל יום שער הציון שם יג

¹⁹ מ"ב שם טו

²⁰ מ"ב שם יד

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

ומה שנוהגין לומר פיוטים אין זה מקרי בשעה שהצבור מתפללין, וצריך לצמצם דוקא בעת התפלה, וכן אם הצבור מתפללין שחרית והוא מוסף גם כן לא מקרי בשעה שהצבור מתפללין²¹.

ומקומות שנוהגין להתפלל שחרית בהשכמה בתוך שעה ראשונה או שניה, יחיד שאינו יכול להתפלל במנין יצמצם או להתפלל תפלתו ג"כ בתוך אותו הזמן²².

²¹ שער הציון שם יג

²² מ"ב שם יד

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

